

הלכות שבת סימן שלד

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק לה]

אָבֵל אִם הָעַם אֵינָם מְבִינִים אוֹתוֹ הַלְשׁוֹן אֲסוּר לְכַתְּבוּ וְלִהְיוֹתָלֹו (36) וכו', כִּי אִם לְשׂאֵינוּ כָּקִי בְּלִשׁוֹן הַקִּנְיָשׁ (37).

36) וכן ספר שנכתב בשאר לשונות באופן שאין בכך משום 'עת לעשות לה' וכגון שתרגמו חכם הבקי בלשון [שלא למטרת ההיתר שילמדו בכך אלו שאינם יודעים לשון הקודש] ולא כתבו סיפור המופלג בתורה, כתב החזו"א (או"ח סי' ס ס"ק יד) שגם בזמנינו אין מצילין אותו מהדליקה.

אמנם העיר בענין זה הגרש"ז איערבך (שולחן שלמה ס"ק ח), שאף על פי שכתב בשו"ת החתם סופר (או"ח סי' רח) שאף בזמן הזה אסור להוציא ספר לאור אם אין כוונת המחבר לשמרים, משום שלא הותר איסור כתיבת דברי תורה שבעל פה אלא משום 'עת לעשות לה', מ"מ אחרים חלקו על כך, ולדעתם האיסור כבר נפקע לגמרי. [ובמג"א (ס"ק יז) כתב בשם שו"ת הרמ"א (סי' לד) שיתכן שהראשונים המציאו כתב משיט"א כדי לכתוב דברים שבעל פה, והוסיף הגרש"ז איערבך (שם) שאולי משום כך נהגו להדפיס חיבורי תורה בכתב רש"י, מחשש שמא אין כוונת המחבר לשמרה].

37) והחזו"א כתב (או"ח סי' ס ס"ק יד), שבזמנינו שהותר לקרוא בספרים הנדפסים ונחשב כקורא על פה, גם מי שיודע לשון הקודש רשאי לקרוא בספרים הכתובים בשאר לשונות, וכן מותר להצילם גם אם הכל יודעים לשון הקודש.

[משנ"ב ס"ק לו]

שְׁעֵלֵיךְ שֶׁעוֹר זֶה יֵשׁ עֲדֵיךָ עֲלֶיךָ קִצֵּת קִדְשׁ סִפְרֵי-תוֹרָה (38).

38) וסבר תורה שספק אם יש בו פ"ה אותיות, צידד הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ב פל"ה ס"ק ג אות יג) שאם הוחזק הספר קודם הדליקה בכשר ואין יודעים אם נמחק, מצילים אותו מהדליקה, אך ספר שספק אם היתה בו אזכרה קודם לכן, אין מצילים אותו.

[משנ"ב ס"ק לז]

רוּצָה לוֹמַר, שְׁנִמְחַק כָּל הַסְּפָרִים (39).

39) ודברי תורה שנכתבו בכתב מטושטש, דעת הגר"נ קרליץ (גנוי הקודש פי"א ס"ק יד) שאם יש מי שיכול לקרוא את הכתב המטושטש [גם אם נעזר הקורא בידיעה מוקדמת מה כתוב שם], הרי הם טעונים גניזה, ולכן מודעת פרסומת שמצולם בה ספר קודש פתוח, ואפשר לקרוא את הכתוב בו, טעונה גניזה, אף אם לא כל אדם יכול לזהות את הכתב, אך אם אין אפשרות לקרואו אינו נחשב ככתב, ואינה טעונה גניזה.

[שעה"צ ס"ק לה]

דִּלָּא גִרַע מִפְּקַק דְּאִיתָא בְּמִנְרָא דְּעֵנוֹן גְּנִיזָה (40).

40) וכן קלף משוח שכתבו עליו ספר תורה או תפילין או מזוזה, ונפלו פירורים מהמשיחה, דעת הגר"ש אלישיב (גנוי הקודש פ"ה ס"ד) שאם יש בהם ממש, הרי הם טעונים גניזה. ופירורים הנופלים במהלך קדיחת חור בספר לצורך כריכתו, דעת הגר"ש אלישיב (שם פ"ה ס"ק יב) שאם למדו בספרים לפני הקדיחה יש קדושה על הפירורים, וצריך לגוננם.

[משנ"ב ס"ק לט]

מִפִּילָא מְצִילִין אוֹתָהּ מִפְּנֵי הַהֲלָקָה גַּם יָבֵן כְּמוֹ כָּל פְּתָבֵי הַקִּנְיָשׁ (41).

41) וכיון שנתקדשה, אף שכתובה בנייר ובכל לשון, דעת הגר"ש אלישיב (גנוי הקודש פט"ו ס"ק א) שטעונה גניזה בכלי חרס כשאר כתבי הקודש.

[שעה"צ ס"ק לז]

אֵין נִקְקָא-מִנָּה בֵּין פְּחִיכָה פְּדִי אוּ בֵּסֵס וְסִקְרָא (42).

42) והחזו"א צידד (או"ח סי' ס ס"ק יד) סדעת הא"ה, שכיון שהתירו בזמנינו לכותבה על נייר במקום על קלף, מותר לכותבה גם בסיקרא במקום בדיו.

[משנ"ב ס"ק מא]

וּכְחוּלָה שְׂיָשׁ בּוֹ סְפִנָּה מְצִיל תְּקִמְיָע שְׁלוֹ וְיוֹצִיאָה עֲלֵיו דְּבִן מְלַבְּשֵׁי (43).

43) ובטעם הדבר שמוותר לחולה להוציאו דרך מלבוש לרשות הרבים, כתב לעיל (סי' שא ס"ק פח) שעבור החולה נחשב הקמיע כתכשיט וכאחד ממלבושיו.

והקמיע שמוותר לחולה לצאת בו לרשות הרבים, כתב השו"ע לעיל (סי' שא סכ"ה) שהוא דוקא קמיע מומחה, בין אם הכותב התמחה בכתיבת קמיעות המרפאים, ובין אם הקמיע עצמו התמחה וכבר התרפאו על ידו.

ולצאת בקמיע שאינו מומחה לברמלית, כתב במשנ"ב לעיל (סי' שח ס"ק קכט) בשם אהרונים שמונתר, שהרי אף לרשות הרבים לא נאסר לצאת בו אלא מדרבנן, משום שהוא דרך מלבוש, ולברמלית מותר לצאת בו [על פי מה שנוהגים בזמנינו כסברא האחרונה בשו"ע לעיל (סי' שג ס"ח)], אמנם ציין, שהשלחן עיני שטים לא התיר לצאת לברמלית אלא בסתם קמיע שלא בדקדוה ולא ידוע אם הוא מועיל, אבל בקמיע שודאי שאינו מומחה, אף לברמלית אסור לצאת בו.

ולטלטל קמיע שאינו מומחה, כתב השו"ע לעיל (סי' שח סל"ג) שאף שאסור לצאת בו לרשות הרבים, מ"מ מותר לטלטל אותו.

הלכות שבת סימן שלר

קעז באר הגולה

ח שם מסקנת הגמרא
ו הסודות ה' ה' ש"א
במשנה ה סוד
ט משנה שם ס"ט

תרגום * או בלשון אחר (לה) שאותו העם (יב) בקיאים בו, "וכן כפר-תורה שיש בו ללקט (לו) פ"ה אותיות מתוך תבות (לו) שלמות או שיש בו אונקיה, מצילין אותה: יג יש מי שאומר דמגלה אסתר (לח) הואיל ואין בה אונקות, אם אינה פתובה (לט) כמשפטה (יג) [יג] אשורית על העור ובדיו, אין בה קרשה להצילה מפני הדלקה: יד (מ) הקמיעין שיש בהם פסוקים (מא) אין מצילים אותם מפני הדלקה, (יד) (מב) "גיש אומרים שמצילים: טו מצילים תיק הספר עם הספר ותיק התפילין עם

באר היטב

(יב) בקיאים. אכל אם העם אין מבינין אותו הלשון אסור לכתבו ולהצילו. ועין מ"א: (יג) אשורית. וכתב המ"א: וע"ע, דהא האידינא נתן לכתב וקורין בהם אפלו פתובים בכל לשון וקסם ובסקרא קמ"ט סי"ב אע"פ שמדקא פסאלין לכתב פקס, וא"כ ה"ה מגלה, וכל היכא דתפן לקרות פקס פשיטא דמצילין, ואע"ג דאינה ראיה לקרות בה בצבור מ"מ מתיים ללמד מנהג, דהא ספר-תורה נפי פסול לקרות בה בצבור וא"כ פתובה אשורית על הספר ובדיו, ואע"פ מצילין אותה אם פתובה בכל ענין כיון שפטר ללמד קמ"ט, ולכן נ"ל פשיטא שמצילין המגלה אפלו פתובה בכל לשון ובגדר משום דנתן לקרות בהם משום עת לעשות לה' שאין כל אדם יכול לכתב אשורית וגם אינו מבין לשון-הקדוש וגם אין ספק בידו לקרות קלה, אבל בסם ובסקרא לא נתן לכתב אפלו בזמן הזה משום דבכל ידיו יכול לקנות דיו כמו סם וסקרא, ולכן בשאר ספרים אע"פ שכתבו שלא כדיו ולא נתנו לקרות בהן מצילין אותן מפני אונקות שבהן, אבל במגלה אסור להצילה אם פתובה פקס ובסקרא כיון שאסור לקרות בהן, ומ"ש בס"י וקורין בהן אפלו כתיבם וכ"י בסם ובסקרא, פרוש היכא דכתיבי בכל לשון ובסם ובסקרא, אבל היכא דכתיבי בלח"ק בסם ובסקרא אין קורין בהם, אע"פ מצילין אותן מפני הדלקה, וכל זה כביד ספרים, אבל שאר ספרים פשיטא דנקטבים אפלו בסם ובסקרא, עכ"ל המ"א, ע"ש: (יד) וי"א. והב"ח ונש"ל פסקו פסקא דאשונה:

באר הלכה

בשכיל עצמם קאמר: ואולי יש לומר, דכל זמן שאינו אומר להם, אף דאינם יכולים לזכות לעצמם מפל מקום אינם נעשים לשוחים עבורו: * או וכו'. עין במגן אברהם שפצוד דהוא הדין אם היה פתוח בס"פ בכתב אחר שרי: * בקיאים. עין משנה ברורה. ועין בר"ן שכתב, דכיון דקאמא לן שהתירו במגלה גפטיית לגפטיים צילמית לעילמית וכו', הלכך פי האי גונא בכתבי הקדש למי שנתנו לקרות בהן מצילין אותן במקומן מפני הדלקה, ומיהו, פי שריית גפטיית לגפטיים ואף, טספכא דוקא לשאינם בקיאים בלשון-הקדש אבל לבקיאים לא, עד כאן לשונו. ונראה לעניות דעתי דה"רן לא קאי פי אם אמגלה, אבל בענינו אפלו מי שבקי בלשון-הקדש גם-כן צריך להצילו מפני הדלקה, דהא נתן לקרות בו באותו מקום למי שאינו בקי בלשון הקדש, וכן נכתב מלשון השלח-ערוך שכתב 'או בלשון אחר שאותו העם בקיאים בו', כמשמע דכיון שבעם בקיאים בזה הלשון, די אף שפסח מקו ידועים גם-כן לשון-הקדש אפלו הכי מצילין, דהא נתן לקרות נמי, למי שאינו בקי. ואף דבספר מחצית-השקל משמע שהוא מפרש דה"רן קאי על הכל, הנראה לעניות דעתי ככתביו ומיהו, לענין עצם למד תורה שבכתב בשאר לשון למי שיכול לקרואה בלשון-הקדש, גם אנו מורים להמתחצית השקל דלדעת הר"ן בשם הרמב"ם אינו נכון לעשות כן, דכן משמע לשונו להציעו בו ונעין בסיפון תרצ סיפוי י בדיעה הראשונה שהיא עקמית כנחה דהראב"ם. ואין להקשות על דברי הרמב"ם מהא דברכות י"ג דקאמרה הגמרא: למיסקא דסבדי רבנן דכל התורה פלה בלשון-הקדש נאמרה ונהיגה לקרות, כדורש רש"י שם, דאי סלקא דרבך בכל לשון נאמרה 'שמע' וכתב רמב"ם למה לי: ותיי הגמרא: לעולם בכל לשון נאמרה, עין שם, הרי דמ"ד בכל לשון לקרות כמו גבי קריאת שמע, ולגבי קריאת שמע לא נזכר בשום פוסק חלוק בין אם יודע לשון-הקדש או לא? יש לומר דסבר הרמב"ם, דכיון דבסיניא שם מהחלה ברעת רבי קאמר שם להפוך, אלקא דלא פשיטא לחי לבעלי הגמרא בענין זה אי דוקא בלשון-הקדש נאמרה התורה שבכתב לקרות או בכל לשון, ולהכי כצד דרנא בזה כמו במגלה, דמי שאינו יודע לשון-הקדש יכול לקרואה בכל לשון. אי נמי יש לומר, דהתם מירי

משנה ברורה

(לה) שאותו העם בקיאים בו. אבל (לא) אם העם אינם מבינים אותו הלשון אסור לכתבו ולהצילו¹⁶¹, דלא התר רק משום "עת לעשות לה'", וכפ"ל. ועין בבאר הלכה, דרעת הר"ן בשם הרמב"ם דלא התר לכתב שאר לשון ולקרות בו (לב) פתבי הקדש פי אם פשיטא פקי בלשון-הקדש¹⁶²: (לו) פ"ה אותיות. שעל-ידי שיעור זה יש צדק עליה קצת קדשת ספר-תורה¹⁶³, משום שכן נמצא בפרשת "ויחי בנסע": (לז) שלמות. רוצה לומר, (לג) שנמחק כל הספר¹⁶⁴, ונשאר רק תבה אחת שלמה כאן ותבה כאן עד שבין כלם יש פ"ה אותיות, (לד) ולאפוקי אם אינם נמצאים תבות שלמות רק אותיות מפורזות, לא מהני אף שיש פ"ה אותיות. וכל זה הוא רק לענין הצלה מדלקה, (לה) אבל לענין גנייה פשיטא דבעינן: יג (לח) הואיל ואין וכו'. מפני (לו) שנתנה לכתב בדיחי פריס ומדי, לפיכך לא פתבו בה אונקות: (לט) כמשפטה וכו'. ובמגן-אברהם מסיק דכל זה הוא רק בזמן הפלמוד, דאז היה אסור להצילה אלא-אם-כן פתובה פה-לכתה כיון שלא נתן לכתב וללמד פה, אבל האידינא, כיון דמשום "עת לעשות לה'" נתן ללמד פה אפלו פתובה בג"ד ובכל לשון, נמילא מצילין אותה מפני הדלקה גם-כן כמו כל פתבי הקדש¹⁶⁵, וכן לענין אם פתובה (ב) בלשון-הקדש ושלם בדיו פי אם בסם וסקרא יש נפקא-מנה, דבכל פתבי הקדש אפלו אם היו פתובין בסם וסקרא דאין קורין בהן [משום דבכל יכול לקנות דיו כמו סם וסקרא, ולא שיהי בזה משום "עת לעשות"], אפלו הכי מצילין אותן מפני הדלקה מפני האונקות שבהן, מה שאין כן במגלה דלית בה אונקות, אם כתבה בסם וסקרא אין קורין בה ואין מצילין אותה מפני הדלקה, וכל זה כפ"ד ספרי קדש, אבל שאר ספרים פשיטא דנקטבים בסם ובסקרא, בין היכא שפתובים בלשון-הקדש ובין כשפתובים בכל לשון: יד (מ) הקמיעין. טעם (לח) דעה הראשונה, דבקמיעין אין שנין בהם טעם ד"עת לעשות לה' וכו', דאין בזה תורה ללמד או להתפלל על-פני אסור לכתב אותם, וגם אומרים סבירא להו, כיון דאמתיבין רשות למכתב ברכות, יש נמי רשות למכתב קמיעין: (מא) אין מצילין וכו'. מירי בחולה שאין בו סכנה, ובחולה שיש בו סכנה מציל הקמיע שלו ויוציאה עליו ברוך מלבבו¹⁶⁶ [פמ"ג]: (מב) גיש אומרים שמצילין. והלכה (לט) פדעה

שער הציון

(לב) מגן-אברהם בשם הר"ן: (לג) דוקא בתנ"ך: (לד) רש"י: (לה) גמרא: (לו) פ"ה: (לב) אכל אם פתבה בשאר לשון, או בין במגלה ובין שאר פתבי הקדש נתן לקרות בה ומצילין אותה מפני הדלקה גם-כן, דהואיל שכתובה בלשון אחר אין בה קפידא לענין דין [פמ"ג בבבאור דברי המ"א]. ודע, דהאלה רבה פליג אעקר דינא דמגן-אברהם וקב"א לה דתאידנא שהתירו משום "עת לעשות" אין נפקא-מנה בין פתיבה כדיו או בסם וסקרא¹⁶⁷ וכתב ומלשון השלח-ערוך כסע"ף יב לא משמע קונה דהמגן-אברהם. ונראה לי לחרץ, דהשלח-ערוך מירי היכי דנכתבת או נדפסת על גיר, ומספכא דבהו עם המגן-אברהם מודה דקורין פה בכל גוני הואיל דכלא הכי קולין משום "עת לעשות", והוא מירי רק היכי דנכתבת על קלף. ואף לענין מגלה ובכל גוני נתן ללמד פה ומצילין אותה מן הדלקה: (לז) ש"ז: (לט) דע, דבכל מקום ששינוי דאין מצילין הינו אף לחצר מערכת אף מצילין [כ"ט מרמב"ם]:

הלכות שבת סימן שלד

התפילין (מג) אף-על-פי שיש בחוכן מעות, והוא הדין לשאר פתבי הקדש: טז אם הניח תפילין בארבע (פרוש, כ"ט) מלא מעות, יכול להצילו מפני הדלקה או מפני הגנבים והגזלנים (מ"ד) למקום שיכול להציל התפילין. (מ"ה) ל"ג מי שאומר דהניו דוקא (טו) (מ"ו) בשהניחם שם מערב-שבת: יז (מ"ז) ל"ג מתיירים להציל דסקנא מלאה מעות על-ידי כפר או תינוק מן הדלקה או מן הגנבים והגזלנים, ודוקא לרשות-היחיד אבל לא להצור שאינה מערכת. (* מצילין הספרים אפילו להצור שאינה מערכת) ולמבוי (פרוש, מקום שנוכחים ממנו להצרות) ש"לא נשתתפו בו, ובלבד שיהיו בו (מ"ח) שלש מחצות ולחי: יח בכתבו משם גאון, (מ"ט) שמתר לומר לאינו-יהודי להציל ספרים מן הדלקה אפילו דרך רשות-הרבים: יט ב"ל מה שמתר להציל מפני הדלקה, מתר להציל מפנים ומשאר דברים המאבדים: כ (ט"ו) (כ) מהגליונים שלמעה ושלמטה ושבין פרשה לפרשה ושבין דף לדף ושבתחלת הספר ושפסוק הספר, אין מצילין אותם: כ"א האפיקורסים, דהינו האדוקים בעבודת כוכבים, וכן מוגמרים לעבודת כוכבים (נ"א) שכתבו להם פתבי הקדש, אין מצילין אותם, ואף בחל שורפן (י"ח) עם האזכרות שבהן: כ"ב שבה שאמרו בה האור, יכול לפרס (נ"ג) עור של גדי מצדה האחר שלא תשרף, ועושים מחצה בכל הכלים להפסיק בין הדלקה, האפלו כלי-חרס הנרשים מלאים מים

ש משנה עם כ"כ ת שם וכדי שיענין בן ג"ס

באר היטב

גדי לכתב עליו, ובמ"ב סימן ק האריך על הגליונים של הספרים, שהקושרים הספרים חותכין אותן ומשליכין, והטעם כיון דנהגו כף היד כאלו הניחו עליהם מחלה, עין סימן קנ"ד סי"ח, וא"כ אין מצילין אותן, ובאגדה במ"ס פ"ה פתב: המהמך בספרים, בתדשים מתר בישינו אסור: (י"ח) עם האזכרות, כתב ב"ח: מפאן יש להזהיר על אותן מטבעות של זהב וכסף שיש עליהם שם בן ד'

משנה ברוחה

מפני כיוון פתבי הקדש, ואף גמרות ושאר ספרים הוי בכלל זה [פמ"ג]: כ (ב) הגליונים. שנתחכו מן הספר, (מ"ד) או שנמתק הספר ולא נשפך בו פ"ה אותיות, דשוב אול לה קדשה של הקלף שתחתיו וגם של הגליונים שסביביו, וכתב מהר"ם בחשבוה, שהיה תקנה בחרם שלא לקצץ גליון ספר אפלו כדי לכתב עליו, ובמשאית-בגמין סימן ק האריך על הגליונים של הספרים, שהקושרין הספרים חותכין אותן ומשליכין, והטעם, כיון דנהגו כף היד כאלו הניחו עליהם מתחלה, עין סימן קנ"ד סעיף ח"ג, ואם-כן אין מצילין אותן, ובאגדה במסכת סופרים פ"ק ר: המהמך בספרים, בתדשים מתר⁴⁶⁶, בלשנים אסור⁴⁶⁷ [מ"א], והטעם, (מ"ה) דבתדשים כהתנו מתחלה דמי, והמנהג גס-פן לאו מלתא היא, אבל בשפכר למדו מהם⁴⁶⁸, אף הגליונים נתקדשו בקדש הספרים: **כ"א (נ"א) שכתבו וכ"ו**, אפלו פתב אשורית על הקלף וכדו': **(נ"ב) עם האזכרות**, שפיון שהם אדוקים, בודאי פתבו אותן לשם עבודת גלולים⁴⁶⁹, ומפאן יש להזהיר על אותן מטבעות של זהב וכסף שכתבו אותן האדוקים לשם עבודת גלולים, שאסורים לתלותם על הספר-תורה, וגם אין להחזיק אותם בראשותו, אלא ותיכס מיד כדי שלא יהיה שום זכרון למצטיהם [ב"ח וט"ז], והרב מו"ה יהודה מילר נסתפק אי מפר להחזיק, שמא אינם מינים לעבודת גלולים, ובתשובת חת-יאיר סימן טו מתיר להתיף מטבעות של שם בן ד' שנעשים במדינות שוויידין, מטעם כי נטבעו להוציאם, והיו להו כאלו נכתבו בפרוש לשם חל, וכן משמע בפרר-מגדים, עין שם. עוד פתב: מה שנהגין בארץ קהלות כשפכר כיון חולה וגובין מעות מכל אחד ומעיתין הקלי עם המעות לתוף ארון-הקדש, לא יפה עושיין, עין שם⁴⁷⁰, ובבלאו הכי אסור להשים לתוף ארון-הקדש דבר של חל⁴⁷¹, על-פן יש למנע המנהג: **כ"ב (נ"ג) עור של גדי**, ל"ח. רעין

שער הציון

תרגום: 1 שנהיה.

(מ) גמרא: (מ"א) ומשמע שם שהוא מצד פן להלכה: (מ"ב) ט"ז ומגן-אברהם ויש"א: (מ"ג) ועין בחיפוט-שבת שכתב דהפוסקים דביבא להו דבזמן הזה ליבא רשות-הרבים מתר להישא-אומרים ה"ל בש"ג סעיף יח. אף בטבוי המפולש בודאי נראה שאין להקל בענינו שחיה דרך הוצאה גמורה, אפלו בשביל ספרים: (מ"ד) מגן-אברהם, ובפני הפגן-אברהם הוא נק לענין הגליון דאפלו מהגליון בטלה הקדשה על-ידי זה, דאלו מהקלף שפסח הפתב שטיטא לה להגמרא דכיון דמתחלה לא נתקדש אלא על-ידי הפתב, בטל לה הפתב אול לה קדשה, עין שם בגמרא, ולזה הביא הפגן-אברהם ראה מטעמי יב, דפסק שם החתום דדוקא כשנשפך פ"ה אוחלת, ואם לאו אין מצילין אף-על-גב דיש לו גליון, ולא באר דדוקא היבא דגליון הגליון, וכדאיכא הפל בגמרא: (מ"ה) פרי-מגדים, והנה אנו מבאר היטב בהפגן-אברהם דעתו לדינא כישנים אם סתים עם המשאית-בגמין או לא, ובאלה רבד משמע דמכיים עם המשאית-בגמין גם בישינו:

